

Az MTA Neveléstörténeti Albizottságának tevékenysége (1994–1996)

A Neveléstörténeti Albizottság tevékenysége – az 1994-ben bekövetkezett kisebb mértékű személyi változások ellenére – töretlen folytatása volt az előző ciklus munkájának. Tevékenységünk középpontjában már 1991-től a magyar iskola közelgő jubileumának előkészítése, az egyes intézményekben és az ország különböző területein folyó munka összehangolása volt.

Fontos célnak tekintettük a neveléstörténet szakmai utánpótlásának felmérését, a szakmai bázis kiszélesítését, a szó- és írásbeli közlési lehetőségek gyarapítását. Ezt szolgálták – más fórumok mellett az ország különböző városaiban, a neveléstörténet nagy kisugárzású szellemi központjaiban szervezett regionális neveléstörténeti konferenciák. (1991: Szeged, 1992: Veszprém, 1993: Debrecen). Ezek a tanácskozások egy-egy táj szakmai és tudományos intézményeinek célratoró összefogását is példázták. Társzervezőik minden esetben a területileg illetékes regionális akadémiai bizottságok voltak, példászerű együttműködésben a terület pedagógusképző felsőoktatási intézményeivel, megyei pedagógiai intézeteivel, az MPT megyei tagozataival, egyházi és közgyűjteményeivel. E tanácskozások kiváló lehetőséget teremtettek az adott régióban folyó iskola- és neveléstörténeti kutatások áttekintésére, eredményeik számbavételére, a millenniumi előkészületek megalapozására.

E három regionális konferencia előadásai – szervezési és anyagi okokból – a következő akadémiai ciklusban jelenhettek csak meg a Neveléstörténeti Füzetek OPKM által gondozott sorozatában. (Adatok Dél-Magyarország iskolaügyének történetéből. Tudományos konferencia Szegeden, 1991. Szerk. *Balogh László*. Budapest, 1996., OPKM. Neveléstörténeti Füzetek, 13.; – Iskolatörténet-iskolakultúra-neveléstörténeti kutatás. Tudományos konferencia Veszprémben és Debrecenben. Tanulmányok. Szerk. *Balogh László*. Budapest 1996. OPKM. Neveléstörténeti Füzetek 15.)

Az albizottság tevékenységének másik fontos területe a Magyar Pedagógiai Társaság neveléstörténeti szakosztályával közösen Budapesten rendezett – hagyományos – központi felolvasó ülés-sorozat volt – a neveléstörténet jeles évfordulóihoz kapcsolódóan. (1991: Az oktatási törvénykezés hazai történetéből; 1992: Vivéstől Kodályig; 1993: Állam, egyház, iskola a modern magyar közoktatás történetében.) Mindhárom konferencia teljes anyaga megjelent a fentebb említett Neveléstörténeti Füzetek című sorozatban. (Legújabb: Állam-egyház-iskola. Tanulmányok, Neveléstörténeti felolvasó ülés Budapesten. Szerk. *Balogh László*. Budapest 1996. OPKM. Neveléstörténeti Füzetek, 16.)

Albizottságunk több fordulóban is foglalkozott a pedagógusképző intézményekben folyó neveléstörténeti oktatás helyzetével, jövőjével. A témával kapcsolatos „Állásfoglalást” közvetlenül eljuttattuk az érdekelt intézményekhez, illetve a Neveléstörténeti Tájékoztató című periodika 1993. évi 4. számában, valamint a Magyar Pedagógia 1994. évi 3-4. számában is közreadtuk.

Az 1994-gyel kezdődő új ciklus első évében Tatabánya adott otthont egy – nemzetközivé bővült – regionális neveléstörténeti tanácskozásnak, amely a térség, mindenekelőtt a történelmi Esztergom és Komárom megyék középfokú iskoláztatásának történetét tekintette át. A konferencia előadása – nagyrészt helyi kutatók tollából – a tatabányai Városi Múzeum gondozásában még az évben kiadásra kerültek.

Az 1994-es év Budapesten tartott központi felolvasó ülésének *témája a magyarországi zsidó iskoláztatás története* volt. Az előző éveknek a katolikus és református felekezeti oktatás történetét, valamint az állami iskoláztatás kérdéskörét áttekintő rendezvényeink szerves folytatását jelentő konferencia szomorú aktualitását a holocaust 50. évfordulója jelentette. A konferencián elhangzott előadások (*Raj Tamás, Karády Viktor, Felkai László, Halász Imre, Síró Béla, Nagy Péter Tibor, Gadó János, Várhegyi György*) nagyrészt nyomtatásban is megjelentek. (A zsidó iskolaügy története Magyarországon. Tudományos konferencia Budapesten, 1994. Szerk. *Balogh László*. Budapest 1995. OPKM. Neveléstörténeti Füzetek, 14.)

A Neveléstörténeti Albizottság 1995 tavaszán kibővített ülésen tekintette át a *magyar neveléstörténet-írás* elmúlt tíz évének könyvekben és folyóiratokban napvilágot látott termését. Az előadók – *Balogh László, Horánszky Nándor, Németh András, Pukánszky Béla és Szabolcs Éva* – részletekbe menő, alapos elemzéssel tárták fel a gazdag publikációs anyag belső arányait, szakmai értékeit és tanulsággal szolgáló hiányait, fogyatékososságait. Az ülés közvetlenül is inspirálta egy átfogó, országos tanácskozás megszervezését, amelyre „Neveléstörténet és neveléstörténet-írás” címmel 1995 szeptemberében Veszprémben került sor.

Információk

Az albizottság közreműködésével került megrendezésre – még 1995 tavaszán – az „*Iskola a Pannon térségen*” című nemzetközi iskolatörténeti konferencia Nagykanizsán, amelynek hazai előadókon kívül – *Mészáros István, Kelemen Elemér, Kotnyek István* és mások – burgenlandi, horvátországi és szlovéniai előadói is voltak.

Az Albizottság 1995–1996. évi tevékenységét a magyar iskola 1996. évi millenniuma határozta meg. Tagjai előadóként, szerzőként, szervezőként, de az albizottság képviselőjeként is számtalan eseménynek, rendezvénynek, kiadványnak voltak tevéleges részesei. A tömör millenniumi „mérleg” tehát egyben az albizottság 1995/96. évi „bizonyítványa” is.

Az iskolatörténeti évforduló központi rendezvényeinek gerincét a magyar iskola három nagy korszakát három különböző helyszínen bemutató, nagyszabású művelődéstörténeti kiállítások alkották (1996. március 21. Győr; Xantus János Múzeum: *A magyar iskola első évszázadai*; – 1996. június 21., Debrecen, a Református Kollégium Iskolatörténeti Gyűjteménye – Déri Múzeum: *A magyar iskola a 16-19. században*; – 1996. augusztus 30., Budapest, Petőfi Irodalmi Múzeum: *Száz esztendő a magyar iskola ezer évéből. A modern magyarországi közoktatás története, 1848–1948. – Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum kiállítása*). E három nagy kiállítás mellett országsszerte több mint ötven jelentős helyi, megyei vagy regionális kiállításra került sor, közülük több állandó jellegű, maradandó értékű volt (Baja, Eger, Győr, Kecskemét, Martonvásár, Tapolca, Vásárosnamény stb.) Reményünk van rá, hogy a következő években – az OPKM időszakos kiállítására alapozottan – megvalósulhat régi tervünk: egy állandó hazai iskolatörténeti kiállítás, a valódi országos pedagógiai múzeum.

A központi konferenciák közül az albizottság volt az egyik szervezője a már említett veszprémi tanácskozásnak, amelynek előadói (*Horváth Márton, Kelemen Elemér, Tölgyesi József, Kőte Sándor, Gergely Jenő, Bajkó Mátyas, Kotnyek István, Ballér Endre, Ladányi Andor, Szögi László, Felkai László*) átfogó elemzést adtak a hazai neveléstörténeti kutatások és a neveléstörténeti könyv- és folyóirat-kiadás jelenlegi helyzetéről és időszzerű feladatairól. A konferencia anyaga – az OPKM gondozásában – 1996-ban jelent meg (Neveléstörténet és neveléstörténet-írás. Országos konferencia, Veszprém, 1995. szeptember 29–30. Szerk. *Balogh László*. Budapest, 1995. OPKM.)

Hasonló szerepet vállaltunk a Magyar Tudományos Akadémián 1996. november 12-én megtartott az „*Iskola a magyar társadalom történetében*” című tudományos felolvasó ülés előkészítésében és megrendezésében. (A konferenciát *Glatz Ferenc* és *Báthory Zoltán* nyitották meg; előadói *Mészáros István, Péter Katalin, Kosáry Domokos, Kelemen Elemér, Mann Miklós és Kardos József* voltak). Az előadások – az OPKM kiadásában, *Balogh László* szerkesztői közreműködésével a közeljövőben jelennek meg.

Az MTA különböző szervezeteinek és intézményeinek égisze alatt – más rendezőkkel karöltve – húsznál több rangos, többnyire nemzetközivé bővült iskola- és művelődéstörténeti fórumra került sor – szinte az ország valamennyi jelentős szellemi központjában. Győrött és Miskolcon a régió felsőoktatási kutatói – oktatók és hallgatók – találkoztak határainkon túli kollégáinkkal. Nemzetközi tanácskozás tekintette át a magyar iskolakultúra ezer évét Debrecenben, az iskola és a társadalom kölcsönhatását Zalaegerszegen. Kecskeméten a kiskis-kola, Sárospatakon a magyar pedagógusképzés, Tatabányán a népoktatás, Szekszárdon a hazai reformpedagógia történetét dolgozták fel a résztvevők. Rozsnyón, Beregszászon és Székelyudvarhelyen a határainkon túli magyar iskolák történetével és jelenlegi helyzetével foglalkozó tanácskozásra került sor.

A millennium jegyében – és a millennium emblémájával – napvilágot látott kiadványok – monográfia, tanulmánykötetek, folyóirat-különszámok és cikk-sorozatok – számbavétele, tartalmi elemzése, neveléstörténeti hasznosítása a további kutatásokban és szintézisekben, valamint a neveléstörténet tanításában és népszerűsítésében a következő évek fontos feladata, ami az Albizottság munkájának egyik irányát is megszabja. Jóleső érzéssel nyugtázhatjuk, hogy a majdani millenniumi bibliográfiában kivétel nélkül ott olvashatjuk az albizottság tagjainak nevét; itt is megjegyezve, hogy saját munkáik mellett számos további könyvnek, kiadványnak voltak inspirálói, lektorai, szerkesztői.

A központi feladat mellett – bizonyára érthetően, de nem menthetően – háttérbe szorult néhány korábbi elgondolásunk, tervünk. Így nem jutott erőnk a neveléstörténeti kutatók, oktatók felkészítését, továbbképzést szolgáló módszertani konferencia-sorozat megszervezésére. Az 1996 októberében Szegeden szervezett fórum – jeles külföldi szakemberek jelenléte ellenére – mérsékelt érdeklődést keltett. Nagyobb visszhangja volt a millenniumi rendezvények előkészítését segítő konferencia-sorozatnak (Győr, 1993; Budapest, 1994; Sárospatak, 1995), melyen pedagógusképző felsőoktatási intézmények és közgyűjtemények szakemberei cserélhettek vé-

Információk

leményt és tapasztalatot a neveléstörténeti kutató munka, a forráskutatás és -feldolgozás, a tárgyi emlékek gyűjtése, valamint az iskolatörténeti kiállítás-rendezés stb. időszerű témáiról.

Bár Albizottságunk életéről és munkájáról időnként hírt adhattunk nemzetközi fórumokon és szakmai orgánumban is (ISCHE-konferenciák; Paedagogica Historica – publikációk stb.), elégtelennek tarthatjuk nemzetközi kapcsolatainkat, jelenlétünket a nagyvilágban. A következő években erre is több figyelmet, nagyobb energiát kell fordítanunk.

Sajnálatos paradoxon, de az 1991 óta – Albizottságunk kiadványaként is funkcionáló – *Neveléstörténeti Tájékoztató* megjelentetését éppen az 1996-os évben – anyagi és szervezési okok miatt – szüneteltetni kényszerültünk. Újjászervezése, újraindítása – a hazai neveléstörténeti forráskutatás és forrásközlés központi hazai műhelyének megteremtésével együtt – ugyancsak a következő időszak egyik kiemelt albizottsági feladata.

Budapest, 1997. április 5.

Kelemen Elemér
főigazgató (Budapesti Tanítóképző Főiskola)
az MTA Pedagógiai Bizottság a Neveléstörténeti
Albizottságának elnöke